

Prof. Dr. Gülsüm KİLLİ YILMAZ

**TL1060 Hakas Türkçesi II Ders Notu: 12. Ders “Hakas Türkçesinde Soru Zamirleri”,
Ankara Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara, 2021.**

Hakas Türkçesinde Soru Zamirleri (Сурьғлығ местоимениелер)

Soru cümlesi kurmaya yarayan кем, ниме, хайдағ, хайзы, ханча, кемни gibi sözcükler soru zamirleridir.

Кем ve ниме soru zamirlerinin çokluk biçimi de vardır: кемнер, нимелер. Bu zamirlerin tekrar grubu biçiminde kullanılması da söz konusudur. Soru sözcüğünün tekrarlanmasıyla ifadeye belirsizlik, çeşitlilik gibi anlamlar katılır: Кемнер-кемнер килгеннер?

Hakas Türkçesinde хай soru zamirinden türemiş çok sayıda soru zamiri vardır: айдағ, хайзы, ханча vb.

Soru zamirleri de ad türü sözcükler gibi durum kategorisinde çekimlenirler:

Пір сан			
1. Адалғы п.	кем	ниме	хайзы
2. Тартылғы п.	кемнің	нименің	хайзының
3. Пирилгі п.	кемге	нимее	хайзына
4. Көрімгі п.	кемні	нимені	хайзын
5. Орынғы п.	кемде	нимеде	хайзында
6. Сығынғы п.	кемнең	нимедең	хайзынаң
7. Ызылғы п.	кемзер	нимезер	хайзынзар
8. Пүдіргі п.	кемнең	нименең	хайзынаң
9. Тиңестіріс п.	кемче	нимече	хайзынча
10. Сылтағлығ п.	кемненер	нимеденер	хайзынаңар

Çokluk biçiminde işaret zamirlerinin çekimi:

Көп сан			
1. Адалғы п.	кемнер	нимелер	хайзылары
2. Тартылғы п.	кемнернің	нимелернің	хайзыларының
3. Пирилгі п.	Кемнерге	нимелерге	хайзыларына
4. Көрімгі п.	Кемнерні	нимелерні	хайзыларын

5. Орынғы п.	кемнерде	нимелерде	хайзыларында
6. Сығынғы п.	кемнердең	нимелердең	хайзыларынаң
7. Ызылғы п.	кемнерзер	нимелерзер	хайзыларынзар
8. Пүдіргі п.	кемнернең	нимелернең	хайзыларынаң
9. Тиңнестіріс п.	кемнерче	нимелерче	хайзыларынча
10. Сылтағлығ п.	кемнерденер	нимелерденер	хайзыларынаңар

Hakas gramerlerinde хайдағ “nasıl, hangi” zamiri “sıfat zamir”, нинче “ne kadar” ise “sayı zamir” olarak sınıflandırılır. Durum kategorisinde çekimleri şöyledir:

1. Адалғы п.	хайдағ	нинче	хайдағлар	нинчелер
2. Тартылғы п.	хайдағның	нинченің	хайдағларның	нинчелернің
3. Пирілгі п.	хайдаға	нинчее	хайдағларға	нинчелерге
4. Көрімгі п.	хайдағны	нинчені	хайдағларны	нинчелерні
5. Орынғы п.	хайдағда	нинчеде	хайдағларда	нинчелерде
6. Сығынғы п.	хайдағдаң	нинчедең	хайдағлардаң	нинчелердең
7. Ызылғы п.	хайдағзар	нинчезер	хайдағларзар	нинчелерзер
8. Пүдіргі п.	хайдағнаң	нинченең	хайдағларнаң	нинчелернең
9. Тиңнестіріс п.	хайдағча	нинчече	хайдағларча	нинчелерче
10.Сылтағлығ п.	хайдағдаңар	нинчеденер	хайдағлардаңар	нинчелерденер

İşaret zamirlerinin [+ÇA] eki almış biçimlerinde de kök değişime uğramıştır: мынча “bunca”, анча “o kadar”, тігче “şu kadar, şunca”.

Нинче пирзеңер, анча аларбыс “Ne kadar verirseniz o kadar alacağız”.

Нинче ile aynı anlamda kullanılan ханча soru zamiri daha çok sayılamayan varlıklar için kullanılır.

Ханча иткен нимелерін пір дее албаан. “Үартығы ne kadar şey varsa hiçbirini almadı” “Onca yartığı şeylerin hiçbirini almadı”.

Хайди, хайзар, хайдар gibi хай soru zamirinin çeşitli durum vb. eki almış biçimlerinin kalıplaşmasıyla oluşmuş olan çeşitli soru zamirleri zarf işlevinde kullanılır: Хайдар хынзаң, аңдар пар.

Soru zamirleri soru anlamı olmaksızın birleşik cümlelerde yan ve ana cümleyi bağlayan bağlaç göreviyle de kullanılırlar: Адайах хайдар парза, оолах андарох чүгүрче.

Kaynaklar:

Korkmaz Z. (2002) Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi, Ankara: TDK

Хакасский язык. Морфология./Под ред. Карпова В.Г. - Учебное пособие (на хакасском языке) для студентов, обучающихся по специальности 021700.02Филология (Хакасский язык и литература) – Абакан: Изд-во ХГУ им. Н.Ф. Катанова, 2004.

Патачакова Д.Ф. Хакас тілі. I чардыгы. Лексика, фонетика, морфология: педагогической училище учебник. Пастагызын сыхча = Грамматика хакасского языка. Ч. I. Лексика, фонетика, морфология: Учебник для педагогического училища. Изд. 1-е. – Абакан: Хакас. кн. изд-во, 1955.